

Viite: 10.9.2013 päivätty lausuntopyyntö VM091:00/2013 hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

Valtiovarainministeriölle / Assi Salminen

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (jäljempänä CSC) kiittää lausuntopyynnöstä. CSC on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima tieteen tietotekniikan keskus ja voittoa tavoittelematon osakeyhtiö, joka tarjoaa korkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yrityksille tietoteknistä tukea ja resursseja: mallinnus-, laskenta- ja tietopalveluja. Tutkijat voivat käyttää Suomen laajinta tieteellisten ohjelmistojen ja tieteen tietokantojen valikoimaa sekä Suomen tehokkaimpia supertietokoneita Funet-tietoliikenneyhteyksien kautta.

Ehdotetulla lakimuutoksella ei ole suoranaista vaikutusta CSC:n toimintaan. Siitä ilmeneviä tavoitteita ja keinoja voidaan pitää kannatettavina. Erityisesti julkisen sektorin digitaalisten tietoaisteistojen julkisuus ja laajeneva käyttö on mainio kehityspiirre. Niin ikään esitys virtaviivaistaisi ja muuttaisi sähköisiksi eräitä väestötietojen käsittelytapoja ja helpottaisi asiointia, mitä voidaan pitää hyvin kannatettavana. Tulevaisuutta ajatellen väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista olisi myös mahdollista ja tarkoituksenmukaista kehittää ja laajentaa edelleen.

Liitteessä on nostettu esiin tarkemmin luonnoksesta havaittuja näitä ja muun muassa säännösteknisiä seikkoja, joita voi harkinnan mukaan huomioida jatkovalmistelussa.

Tiina Kupila-Rantala

Varatoimitusjohtaja

Tarvittaessa lisätietoja antaa:

Pekka Savola, pekka.savola@csc.fi, p. 09-4572216

Lakimies

LIITE: tarkempia huomioita säädösehdotusluonnoksesta

1. Tietovarantojen ja rekistereiden sähköisestä käytöstä

Avattavien tietovarantojen laajuus

Esityksen yhdeksi pääasialliseksi sisällöksi on kuvattu julkisen sektorin digitaalisten tietoaineistojen hyväksikäytön edistäminen (mm. s. 1). Myös jäljempänä aihetta käsitellään vain yleisellä tasolla (s. 7–8, 10). Tarkempi tarkastelu osoittaa (34 §:n yksityiskohtaiset perustelut, s. 16–17), että kyse on ainoastaan eräistä rakennushanke- ja rakennustiedoista, mitkä lienevät varsin pieni osa väestötietojärjestelmän tiedoista. Esityksessä olisi voitu selvittää tietoaaineistojen julkistamista laajemminkin. On toki luonnollista, että juuri nämä tiedot soveltunevat parhaiten ensi vaiheessa julkistettaviksi, sillä niihin liittyvät kysymykset henkilöityvyydestä ovat helpoimmin ratkaistavissa, mutta olisi toivottavaa, ettei julkistamiskehitys päättyisi näihin tietoihin. On lisäksi huomattava, että omaksutulla säädöstekniikalla lakia jouduttaisiin muuttamaan, mikäli vastaavalla tavalla haluttaisiin myöhemmin julkistaa muita tietoaaineistoja.

Tietojen luovuttamisen kehitysmahdollisuudet tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi

34 §:n 1 momentissa säädetään väestötietojen käsittelystä yhteys-, osoite- ja muun muassa vastaavissa tietopalvelussa (s. 16). Tältä osin lakia ei ehdoteta muutettavaksi. Olisi kuitenkin toivottavaa, että jatkossa tältäkin osin kehitystä jatkettaisiin. Sähköisten palveluiden aikakaudella toivottavana kehityssuuntana voidaan pitää sitä, että henkilö itse voisi yhä enenevässä määrin kontrolloida omien henkilötietojensa käsittelyä, suostumusten hallintaa ja tietojen luovutuksia (tiedollinen itsemääräämisoikeus). Tätä voisi kehittää monin tavoin, eräänä esimerkkinä yhteys- ja osoitetietojen päivitykset. Nykyisellään eri yritykset ja muut tahot ylläpitävät omia samaa tarkoitusta palvelevia rekistereitä, jotka eivät useinkaan ole ajan tasalla, ja joita käytetään myös sellaisiin tarkoituksiin, joita henkilö ei ole hyväksynyt tai ei enää hyväksy (esim. suoramarkkinointi). Yhtenä tulevaisuudenvisiona voitaisiinkin esittää malli, jossa henkilö voisi itse sähköisessä asiointipalvelussa nähdä, mille toimijoille on luovutettu yhteys- ja muita olennaisia tietoja, ja kyseiset toimijat saisivat automaattisesti tietoonsa tietoihin tehtävät päivitykset. Henkilö voisi myös itse kyseisestä palvelusta ”irtisanoa” kyseisen toimijan tietojenkäyttöoikeuden, jolloin tiedot eivät jäisi kummittelemaan toimijan omaan rekisteriin.

2. Säädösteknisiä yksityiskohtaisia huomioita

Oleskeluluvan myöntämisen säädöstekninen ratkaisu: poikkeussäännöksen laajentaminen

9 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 12) on omaksuttu säädöstekninen ratkaisu, jonka mukaan oleskeluluvan saaneen tiedot voidaan tallettaa erityisestä syystä kun se on tarpeellista. Sen sijaan, että tämä toteutustapa sisällytettäisiin ehdotetulla tavalla yleiseen ja poikkeusluonteiseen ”kaatopykälään”, olisi syytä harkita, olisiko selkeyden vuoksi tarkoituksenmukaisempaa lisätä 9 §:n 1 momenttiin uusi kohta oleskeluluvan myöntämisestä lisäämisen perusteena.

Oleskeluluvan saaneiden henkilötietojen tallentaminen vain pyydettyäessä

9 §:n yksityiskohtaisista perusteluista (s. 12) ilmenee, että ensimmäisen oleskeluluvan ulkomailla saavan ulkomaan kansalaisen tiedot tallennettaisiin hänen *niin pyytäessään* säännönmukaisesti väestötietojärjestelmään. Muualla esityksessä on ilmeisesti lähdetty oletuksesta, että tiedot tulisivat rekisteriin kattavasti. Tämä ei välttämättä toteutuisi, mikäli tiedot tallennettaisiin vain erikseen pyydettyinä, ja onkin kyseenalaista, toteuttaisiko säädäntöratkaisu esitettyjä tavoitteita. Olisi syytä harkita, olisiko tallennus syytä tehdä aina automaattisesti, ilman erillistä pyyntöä.

Edellytyksistä, jolloin 19.2 §:n poikkeusta voitaisiin soveltaa

19 §:n yksityiskohtaisten perustelujen (s. 13–14) mukaan poikkeusluontoisuudesta johtuen soveltamisalan ulkopuolelle viimeisen kappaleen mukaan jäisivät tapaukset, joissa selvityksen saaminen on vaikeaa, aikaa vievää tai kallista. Ilmeisesti tällä tarkoitetaan sitä, että poikkeuksen soveltamiselta edellytetään muita(kin) kuin näitä perusteita (esim. sotatilaa tai muita turvallisuusongelmia). Kuitenkin osa aiemmin perusteluissa luetelluista poikkeusperusteista voitaisiin luokitella näistä ”vaikeiksi” (muttei täysin mahdottomiksi). Niin ikään ilmeisestikin tarkoituksena olisi, ettei poikkeusperustetta voitaisi soveltaa silloin, jos käytännössä varattomalla henkilöllä ei ole kustannusten vuoksi tosiasiallista mahdollisuutta matkustaa kotimaahansa esimerkiksi selvitysten tai asiakirjojen hankkimiseksi, sikäli kuin näiden hankkiminen ei olisi mahdollista Suomesta käsin. Herää kysymys, onko tarkoitus, että tällöin henkilöä ei voitaisi kirjata väestötietojärjestelmään.

Momentin yhden kohdan poistaminen säädösteknisenä ratkaisuna

Ehdotuksessa muun muassa 20 § on kirjoitettu uudestaan, jotta sen 3 kohdassa ollut kuolinpesän yhteystietoja koskeva säännös poistettaisiin. Tämä aiheuttaa sen, että aiemmat esimerkiksi kirjallisuudessa, päätöksissä tai muissa asiakirjoissa olleet viittaukset 20.1 §:n 4 ja 5 kohtaan muuttuvat vastaisuudessa 3 ja 4 kohdiksi. On epäselvää, onko tällaisia viittauksia paljon ja aiheuttaisiko säännösten numeroinnin muuttuminen sekaannusta. Vaihtoehtoinen säädöstekninen ratkaisu olisi ilmeisesti vain olemassa olevan 3 kohdan poistaminen tai kumoaminen siten, että muiden kohtien numerointi säilyy ennallaan. Vastaava kumoamisratkaisu olisi mahdollinen myös eräiden muiden kuolinpesän yhteystietoja koskevien kohtien osalta.

Väestötietojärjestelmän tietojen korjaaminen ja muuttaminen

22 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 16) todetaan, että maistraatti päättäisi edelleenkin tietojen korjaamisesta ja muuttamisesta. Herää kysymys, onko roolijakoa ajateltu loppuun asti. Tämä ilmeisesti tarkoittaisi sitä, että henkilön asioidessa poliisin luona hänen muuttuneita yhteystietojaan ei voitaisi ”siltä istumalta” korjata, vaan korjaus olisi lähetettävä, pahimmassa tapauksessa jopa erillistä hakemusta käyttäen, maistraattiin käsiteltäväksi. Useimmiten tarve tietojen korjaamiseen, muuttamiseen ja päivittämiseen tulee ilmi silloin, kun tietoja tarkistetaan tai niitä käytetään. Jos tietojen syöttöä ja käyttöä laajennetaan, on oletettavaa, että tarve korjauksiin lisääntyy laajennetun asiakaspalvelun piirissä.